

مقدمه‌ای بر

جغرافیای نظامی

(قسمت پانزدهم)

سرلشکر پاسدار دکتر سید یحیی صفوی
استادیار دانشگاه امام حسین (ع)

جنگهای شهری

قیامهای مردمی، نهضت‌های مقاومت و نیز تروریست‌ها درون محیط شهری رشدونمو پیدا می‌کنند و در کوجه و پس کوجه‌های آنها توان و استعداد آنها تقویت می‌شود و فن‌آوری برتر در برابر آنها ناکام و عقیم می‌گردند، زیرانبروهایی که درصدد مبارزه با این گونه جنگهای نامنظم و چریکی در شهرها هستند، درمی‌یابند که دستیابی به موقع به اطلاعات دقیق دشوار است و تاکتیک‌های نظامی متعارف دربازی موش و گربه دردل شهرها کارایی اندکی دارند.

قیامهای انقلابی

جنگهای خلقی همانطورکه توسط مانو، چه گوآرا و ژنرال جیاب بیان گردیده است، شورش‌های توده‌ای هستند که عمدتاً در نواحی روستایی شروع و دست آخر به شهرگسترش می‌یابند. شورشهای شهری که از مشی متفاوتی برخورداراست، در شهرها که در آنها بیشتر مردم ساکن هستند شروع می‌گردد و در صورت موفقیت، سریع‌تر به نتیجه می‌رسند.

انقلابهای شهری

ژنرال فرانسوی کلازویتس^(۱) در خاطرات خود (سال ۱۸۸۷میلادی) دستورالعمل و نسخه انقلابهای شهری را به نگارش درآورد و لنین در سال ۱۹۰۵ میلادی از این دستورالعمل در مبارزات خود استفاده نمود و آنرا در روزنامه بلشویکی روسیه به چاپ رساند.

براساس توصیه‌های وی، از آنجا که طبقات حاکمه برای حفظ املاک خود با هر رژیم و حکومت برگزیده‌ای از سوی انقلابیون به مخالفت برخوانند خواست و به آن خیانت خواهند نمود، لذا انقلابیون باید ضربات کوبنده خود را به آنها وارد کنند با املاک و اموال آنها را به تصرف و تملک خود درآورند.

ایستگاهها و پاسگاههای پلیس را در همان اول از کار بیندازند، ساختمانهایی که تقاطع‌های محوری و کلیدی شهر را تحت تسلط و کنترل دارند، به تصرف دریاورند. هر چیزی که نمی‌تواند به تسخیر انقلابیون درآید، منفجر یا بسوزانید. راههای زیرزمینی را مسدودکنند، سنگربندی نموده و دست به ایجاد موانع بزنند، خطوط تلفن را قطع کنند، خدمات را

مکانی به مکان دیگر و از زمانی به زمان دیگر متفاوت است.

نهضت‌های مقاومت (پایداری)

نهضت‌های مقاومت با قیام‌های انقلابی تفاوت دارد و هدف نهضت‌های مقاومت بیرون راندن بیگانگان و اشغالگران، سرنوشتی رژیم‌های دست‌نشانده یا مداخله‌گران داخلی است که نیروهای مقاومت خواهان پایان نفوذ اشغالگران بر سرنوشت کشور خود هستند. نهضت‌هایی که بهترین استفاده را از جغرافیای شهری به کار می‌برند، به طور نسبی بهتر از آنهایی عمل می‌کنند که زمین و شرایط جغرافیایی را در نظر نمی‌گیرند.

مبارزین از جان گذشته‌ای که در برلین با پر تاپ کنترل مولوتوف (بطریهای آتش‌زا) و سنگ به مصاف و رویاری تانک‌های روسی (۱۹۵۳ میلادی) رفتند و سه سال بعد از واقعه برلین، مبارزین آزادخواه مجارستانی به منظور رهایی از چنگال تسلط اشغالگران در شهر بوداپست یا تانک‌های روسی جنگیدند، خیلی زود سرکوب شدند.

در صورتی که شورشیان سوماتی که تنها مجهز به سلاحهای قدیمی و کهنه بودند، علیرغم همه ضعف‌ها و برتری نیروهای حافظ صلح، در جنگهای نامنظم سراسر کشور سوماتی وحشت و ترس آفریدند. به نحوی که نیروهای حافظ صلح تاب تحمل نیاوردند و سوماتی را ترک کردند.

در صحنه جنگ داخلی سوماتی ژنرال آیدید محمدقو عیدید^(۲) که یکی از رهبران زیرک قبایل بود، سعی داشت با سرکوب سایر رؤسای قبایل قدرت را در دست بگیرد. شبه نظامیان وی که به سلاحهای سبک مجهز بودند، در ۵ ژانویه ۱۹۹۳ میلادی در شهر مگادیشو به کمین سربازان پاکستانی نشستند که تحت‌نظر سازمان ملل برای حفظ صلح به سوماتی اعزام شده بودند. شبه نظامیان ژنرال عیدید در این کمین بیست و پنج تن از نیروهای پاکستانی را کشتند و پنجاه و سه نفر را زخمی کردند و بدون اینکه تلفاتی بدهند خود از صحنه گریختند. نیروهای عملیاتی ویژه ایالات متحده آمریکا در تاریخ ۱۵ اکتبر موفق شدند که تعدادی از فرماندهان وی را دستگیر کنند ولی مبادله آتشی در پی داشت که موجب تلفات ۹۱ سرباز امریکایی و ۱۵۰۰ نفر سوماتی گردید. پیروزی نظامی که از این راه برای سازمان ملل بوجود آمد، در واقع از نظروانی شکست‌سختی برای نیروهای سازمان ملل بود.

رئیس جمهور وقت آمریکا (بیل کلینتون)، در واکنش به مخالفت‌های افکار عمومی در آمریکا و سایر کشورها به سرعت نیروهای خود را از خاک سوماتی بیرون کشید. از آن پس ژنرال عیدید بدون هرگونه دخالت خارجی صحنه گردان جنگهای داخلی سوماتی شد و بدون دغدغه‌خاطری از سوی نیروهای سازمان ملل، آزادانه هر آنچه می‌خواهد عمل نماید.

خرابکاری‌های شکیلی از مقاومت است که ضمن نیاز به هوشیاری از مخاطره کمتری برخوردار می‌باشد. چنانچه نیروهایی که در خرابکاری شرکت دارند، درباره مکانها، ویژگیها و خصوصیات، از شهابی‌ها هم‌جانبه با آسیب‌پذیری اهداف بالقوه به خوبی اطلاعات داشته باشند. عملیات آنها با موفقیت‌ترین خواهد شد. گروههای خرابکاری که به موقع با اطلاعات

قلج نمایند و ضربات خود را پیش از طلوع آفتاب وقتی شهرها در خواب هستند، وارد نمایند.

یک انقلابی پیر و دوآتشه اهل برزیل به نام کارلوس ماری گلا^(۳) که کتابچه راهنمای کوچک چریک شهری را نوشت، در کتابش تأکید دارد که وقتی انقلابیون با خیابانها، کوچه‌ها، راههای فرعی، بن‌بست‌ها، گلوگاهها، راههای میان‌بر، پارکها، زیرگذرها، معبرهای زیرزمینی، و سایر ویژگی شهر آشنا باشند، به مراتب راحت‌تر می‌توانند عملیات چریکی و پارتیزانی خود را در شهر پیاده کنند. زیرا می‌توانند در پیچ و خم‌های شهر پنهانی حرکت کنند، به ناگهان ظاهر شوند، دست به عملیات غافلگیرانه بزنند، بدون هراس ضربات خود را وارد سازند. آنگاه همانند شیخی ناپدید شوند. این چریک پیر و کهنه‌کار چنین ادامه می‌دهد: «پلیس هرگز نمی‌تواند کسی را دستگیر کند که هرگز قادر به دیدنش نیست. کسی را سرکوب کند که نمی‌تواند او را به چنگ آورد، کسی را تعقیب و محاصره کند که نمی‌تواند وی را بیابد».

حرف تا عمل (شمار در برابر نتیجه، رابطه شعارهای انقلابی در مقابل نتایج انقلابی) همبستگی و ارتباط بین شعارها و نتایج واقعی آن در زندگی نامعلوم می‌باشد. انقلاب اکتبر ۱۹۱۷ میلادی روسیه، که شورش‌های خودجوش مردمی از پتروگراد (که هم‌اکنون سنت‌پترزبورگ نام دارد) در مدت کوتاهی آغاز شد و بدون توسل به خشونت و اعمال زور، (تزار نیکلای دوم را برکنار نمود و به سلطنت ۳۰ ساله خانواده رومانوف‌ها خاتمه داد.

عوامل جغرافیایی در این تحول و انقلاب اجتماعی تأثیر چندانی نداشت زیرا این انقلاب اگر کلوزرت^(۳) یا نلین حتی کلمه‌ای درباره آن نمی‌نوشتند، به کلیه اهداف خود دست می‌یافت. جنبش مبارزه هفت ساله مردم الجزایر برای رهایی از تسلط کشور استعماری فرانسه و دستیابی به استقلال (از نوامبر ۱۹۵۴ تا مارس ۱۹۶۲ میلادی) که به خوبی برنامه‌ریزی شده بود و پیگیری گردید، در یک مثنی بسیار متفاوتی پیش رفت. عملیات در شرایط بسیار سخت آب و هوایی و موقعیت ناهموار و پرپیچ‌وخم روی داد که در آن ناحیه هشتاد هزار انسان بدون امکانات لازم در هفتاد و پنج صحرای مجزا از هم گردآوری شده بودند که از فرط بی‌غذایی در وضعیت زندگی بسیار بدی قرار گرفتند.

مجاهدین انقلابی جبهه نجات ملی الجزایر با عملیات چریکی خود ضربات سنگینی به ساختمانهای دولتی، پاسگاههای پلیس، مراکز مخابرات و ارتباطات، رستورانها و فروشگاهها وارد می‌ساختند و عملیات و صدماتی که آنها به نیروهای اشغالگر فرانسوی وارد می‌آوردند، تماماً همان حرکاتی بود که از سوی ژنرال کلوزرت و کارلوس ماری گلا چریک برزیلی توصیه شده بود. سربازان فرانسوی، مجاهدین و طرفداران آنها را به طور وحشیانه‌ای سرکوب نمودند، ولی دست آخر وقتی ژنرال دوگل فهمید که هیچ راهی وجود ندارد که برای همیشه جلوی فوران این آتش فشان را بگیرد، جنگ را باخت و مردم الجزایر به استقلال رسیدند. به طور خلاصه، تأثیر و نفوذ جغرافیایی در قیامها و شورش‌های شهری به طور ریشه‌ای از

وزیر دفاع امریکادر ۱۹۹۶ به طور غیر معمولی دستورالعمل های امنیتی اضطراری صادر کردند که به منظور حفظ جان مردم و تأسیسات زیربنایی شهری طراحی شده بود.

البته این گونه اقدامات بعید و مایه حیرت نمی باشد زیرا تاکنون متخصصین ضد تروریستی نتوانسته اند اقدامات متقابلی را ارائه کنند که به طور مؤثری در موارد احتمالی کار ساز و سودمند باشد.

حادثه ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ و حملات هوایی به ساختمان پنتاگون و برجهای دوقلو تجارت جهانی در آمریکا نشان دهنده ضعفهای بزرگ ایالات متحده آمریکا در مقابل حملات تروریستی می باشد که پس از آن حادثه وزارت امنیت داخلی در آمریکا ایجاد شده است. اگر چه در هويت اصلی سازماندهی این حملات تردیدهایی وجود دارد از جمله سران موساد رژیم صهیونیستی.

کشورها از جمله امریکاهم پیمانانش می توانند تأسیسات حیاتی را در سراسر کشورشان به دژ مستحکم تبدیل نمایند. ولی بودجه های طور سرسام آوری بالا خواهد رفت، کارایی مأموریتها دچار اختلال خواهد شد و جوامع آزاد با محدودیت روبرو خواهند شد. در نتیجه جهان امروز به راه حل های نوینی نیاز دارد.

منابع

1) Collins John M: Military Geography Brassey's, Washington, 1998 , PP 195-213.

۲) صفوی، سید یحیی، مقدمه ای بر جغرافیای نظامی ایران، جلد چهارم (استانهای مرکزی)، تهران، سازمان جغرافیایی، در دست چاپ.

پانویس

1) P.G Clusewexet

2) Carlos Marighella

دوره دوازدهم، شماره چهل و هفتم / ۹

درست و صحیح مجهز شده اند، قادرند که با اولویت بندی هوشیارانه و هوشمندانه به اهدافی ضربه وارد سازند. از طرف دیگر، برخی از خرابکاران ممکن است که بر اثر جهالت و نادانی دست به کارهایی بزنند که ضررش به مراتب بیشتر از سود آن باشد به نحوی که به نیروهای خودی خسارت هایی وارد شود که جبران آن بسیار دشوار است.

یکی از این موارد در طی جنگ دوم جهانی روی داد. وقتی یک تیم خرابکاری فرانسوی متوجه شد که اعضای آن در فاضلاب پاریس به منظور قطع خط تلفن گیر افتاده اند، دست به انفجاری زدند که بخشی از شهر را با خاک یکسان نمود و بر اثر فرا گرفتن سیلاب بسیاری از نیروهای خودی کشته یا زخمی شدند، بدون اینکه متوجه شده باشند که خطوط تلفن در مجاورت لوله اصلی آب و گاز قرار گرفته است.

تروریسم فراملیتی

مراکز شهری قلعه و عمده تروریستی فراملیتی هستند که عملیات تروریستی آنها در شهرهای کشورهای دیگر با هدف ایجاد رعب و وحشت، تشویش و نگرانی اذهان عمومی و فراهم آوردن بلوا و آشوبهایی از این دست است تا مقامات رده های بالای مملکتی یا دولتمردان را مجبور سازند که به خاطر گریز و اجتناب از ناسامانی و آشفتنگی بیشتر در کشور تن به خواسته های سیاسی و اجتماعی آنها بدهند.

بعدا از اینکه انفجار بمب کوچکی دوازده نفر را در درود فرو دگاه گاردیا (۴) در ۱۹۷۵ میلادی به هلاکت رساند، تجربه نشان می دهده که تشدید عملیات تروریستی در جهان از توان بالقوه بالایی برخوردار است.

انفجار بمب عظیمی که مرکز تجارت جهانی را در شهر نیویورک در روز ۲۶ فوریه ۱۹۹۳ به لرزه درآورد، ضمن به بار آوردن خسارت های سنگین، پیامدهای ناگواری در پی داشت، زیرا ۵۵۰۰۰ کارمند و هزاران گردشگر برای ساعتها در آتش و دود بده دام افتاده بودند و در بخش Manhattan راه بندها و حشنتاکی بوجود آمده بود که اتومبیل های پلیس، اتومبیل آتش نشانی، و آمبولانس قادر نبودند که برای امداد رسانی و کمک خود را به محل حادثه برسانند.

از پیامدهای ناخوشایند دیگر، تعطیلی بانکها، شرکت های تجاری، شرکت های حقوقی برای مدت یک ماه بود که در نتیجه آن حدود یک میلیارد دلار ضرر و زیان وارد شد و پلیس فقط ۵ روز اول بعد از حادثه انفجار ۳۶۴ مورد تهدید بمب گذاری را مورد تحقیق قرار دادند. مراکز کنترل هوایی، بانکهای اطلاعاتی، بانکهای رایانه ای، بنگاه های تجاری و بازار بورس، فرودگاهها، پل ها، تونل ها، مراکز تلفن، تأسیسات هسته ای و مجتمع های پتروشیمی از جمله اهداف شهری بشمار می روند که تروریست ها می توانند با عملیات خود پیامدهای وحشی را به بار آورند. چنانچه در ارائه خدمات عمومی و قفغای پیش آید، سیستم های تهریه از کسارت و محصولات غذایی و فساد شدنی از بین برود، فجایعی رامی تواند در پی داشته باشد.

در پی وقوع اعمال تروریستی در خاک امریکا، رئیس جمهور و